

עבירה שהיא גדולה מכל העבירות: "לשון הרע"

[פרשת קדושים, (שיחה 2) – נכתב ע"י הרב משה צוריאלי, מתוך ספרו "אוצרות התורה".
בהברה. בהסכמת הרב, השיחה נערכה ע"י תלמידו, אך טרם הגיחה]

"לא תלך רכיל בעמך". (ויקרא יט, טז)

זכתה מצוה זו והיא אחת מעשרת-הזכרונות* שיהודי צריך לזכור בכל יום ויום (כן כתב ספר "חרדים").
נצטוינו "זכור את אשר עשה ה' אלהיך למרים בדרך בצאתכם ממצרים". (דברים כד, ט).

[א] ויש להתפלא, מה ענין "בדרך בצאתכם ממצרים" לכאן?

* [קל לזכור את רובן של עשרת הזכרונות ע"י הנוטריקון "ממש מעסקיכה" כך הם ראשי תיבות:

(1) מצרים, שיצאנו משם, / (2) מן, שהאכילנו, / (3) שבת, / (4) מרים, / (5) עמלק, / (6) סיני, / (7) קצפתם את ה' במדבר, /
(8) ירושלים, / (9) פַח לעשות חיל – קיבלתם מאת ה', / (10) ה' הפך את קללת בלעם לברכה.]

צא וראה כמה גרוע עון "לשון הרע".

- הרי זה הכריע יותר מכל עשרת הנסיונות שהיו לנו במדבר, ודוקא משום כך מתו דור המדבר ולא באו לא"י. (ערכין טו.).
- ועוד כמה גרוע חטא זה, שמי שרגיל בה איננו קם לתחיית המתים. (רמב"ם, ה' תשובה ג, ו).
- כמה נתבזתה מרים, שכל כלל ישראל המתין לה ולא עקרו ממקומם להמשך המסע. וכאשר דברו כולם זה לזה מה היא סיבת השינוי, אמרו על דיבורה של מרים. "וכדי בזיון וקצף".
- וכל כך היה הדבר חמור והיה צריך להשאיר רושם עגום על כולם, שבגלל זה נמתחה ביקורת על נשיאי ישראל "למה נסמכה פרשת מרגלים לפרשת מרים? לפי שלקתה על עסקי דבה שדברה באחיה, ורשעים הללו ראו ולא לקחו מוסר" (רש"י תחילת פי' שלח). הרי כבר מכנים אותם "רשעים" אם רואים ולא לוקחים לעצמם מוסר.

[ב] ויש לתמונה (על עונשה של מרים), "מה חרי האף הגדול הזה?" הרי סוף סוף מרים היתה אחותו של משה, ואף גדולה ממנו בגיל. לפי סברא פשוטה, שמא זה מותר? • **ועוד**, למי היא דברה אם לא לאהרן אחיה (הרכילות נשארה ב"תוך המשפחה"). • **ועוד**, הרי לא דברה בגנותו ממש, אלא על "מניעת השבח" שהוא לא יותר גדול משאר הנביאים, שהם לא פשוט מנשותיהם, ולמה לו לנהוג אחרת מהם?

ונסיים קטע של שאלותינו הרבות ע"י הבאת מאמר חז"ל בגנות וחומרת המספר לה"ר:
"המספר לשון הרע מגדיל עונות עד לשמים... / ראוי לסוקלו באבן... / סיפר לה"ר אין לו תקנה שכבר
פָּרְתוּ דָּוָד (=עונש כרת)... / כל המספר לה"ר מגדיל עונות כנגד שלש עבירות: ע"ז ג"ע וש"ד! (ערכין טו.)

הפתרון לכל השאלות הנוקבות הנ"ל מונח בהבנה, שהמספר לשון הרע הוא ככופר באלהי ישראל.
(ערכין טו.). כי המספר סבור, שזה שהוא מדבר עליו עֲשָׂה לו את הרע, ואינו חושב שעיקר כל נזק נקבע מראש ע"י הקב"ה.

יסוד גדול בחיים הוא להבין, "פלגינן דיבורא" – כלומר, שהכוונה לעשות רע או טוב נמצא בידי כל אדם שהוא "בעל בחירה". אבל ההצלחה **לבצע** את הרע או את הטוב – נקבע בידי הקב"ה. (ביצה טז, יומא לח, וכן חולין ז: "אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אא"כ מכריזין עליו מלמעלה").
כבר האריך בזה "חובות הלבבות" (שער הבטחון, פרק ד) / וכן הוזכר **ברש"י** (על יומא לח: "משלך יתנו לדי") / וכן **רס"ג** ("אמונות ודעות", ד/ה) / וכן **רמב"ן**. (סוף פרשת בא)

לכן, הזועם על אדם אחר, מנתק בכך את האמונה בשלטונו של ה' ומייחס עניני עוה"ז לשלטונם של הבריות. ולכן, כיון שבא"י מקבלים אמונה בה' ("ישכן ארץ - ורעה אמונה" (תהלים לו, ב), לא היה ראוי לבעלי לשון הרע לבוא אל א"י, ונענשו המרגלים.

ויש בחטא זה, פלא נוסף.

"**חובות הלבבות**" (שער כניעה, פי"ז) כותב, שהמספר לשון הרע מחליף זכויותיו, העוברות לידי זה שמדובר בו, ואף הוא מקבל תמורתם כל העונות של זה שהוא דבר עליו. רעיון זה קבל אישור ע"י המלאך "המגיד" שהופיע למהר"י קארו ("מגיד מישרים", ויקהל, י"ג אדר ב') ודבר זה אף נרמז בזהר (ב, קכב) – "אתפס במה דלית ביה". ושמה זהו הכוונה בערכין טו: "מגדיל עונות עד לשמים".

וצע"ג (וצריך עיון גדול) – מה הוא ההגיון בדבר זה? כיצד ע"י דיבור שפתיים האדם יפסיד הון עתק שברשותו, ואף יזכה בחבילות חבילות עבירות של הזולת?

[תשובה א] ונראה לומר הטעם, שהצטרף המדבֵר הזה, אל כוחות השטן.

על הפסוק "אל תשת ידך עם רשע, להיות עד חמס" (שמות כג) אמר ה**בעש"ט**, שהשטן מקטרג על הבריות ורוצה להביאם על עונשם. אבל ה' איננו סומך על עדות של יחידי. אבל כאשר בן-אדם שבארץ, גם הוא מעיד בלשון-הרע שלו (=הנאמר רק על דבר אמת, שאם לא כן זה נקרא 'מוציא שם רע'), אזי יש כבר ב' עדים ויש הכרח להעניש את החוטא. מזהיר אותנו ה' "אל תשת ידך עם (אותו) רשע" (=השטן) "להיות עד חמס" כדי לחמוס ולצער יהודי אחר עכ"ל.

לכן חטא זה נקרא "לישנא תליתא" כי היא הורגת שלשה, המדבר והמקשיב וגם זה שמדובר בו. כלומר, ע"י הדיבור גורמים נזק ממש, ולפעמים גם מיתה לזה שמדובר בו. ובכן, כאשר מגלגלים צרות על זה שמדובר בו (כי הגדרת "לשון הרע" היא הסיפור על דברים שבאמת ארעו) כבר קשה לו לחזור בתשובה על חטאי העבר (כדברי הרמב"ם בהל' תשובה פ"ט, שהצרות מונעות מן האדם לחזור בתשובה).

ובכן ההגיון מחייב שאותם ה**קטָאִים** שכעת קשה לו לשלישי לחזור מהם, יסובו ויגיעו לחשובו של המדבר רע. ומצד שני, כיון שהוא "כופר בעיקר" ולא נותן לה' את השלטון על עולמו, ממילא לא מגיע למדבר שכר על כל מצוותיו. אבל אין העדר ברוחניות. כיון שלא התחרט על מעשיו הטובים, הזכות שנעשתה בעולם בתקפה עומדת, אלא שהיא עוברת לחשובו של זה שסבל על ידו.

[תשובה ב] עוד יש לומר, כי החטא הקדמוני שהיה בעולם היה לשון הרע, שהנחש דבר נגד ה' (עיין ב"ר כ'). ומאז נתגרש האדם מגן עדן ונתגלגלו ובאו כל עונות עולם. ובכן, כאשר האדם תופש אומנותו של נחש ומקטרג על חברו, ממילא יש לו הזדהות עם לשון הרע הקדמוני וגם הוא צריך לסבול מהתוצאות, דהיינו כל חטאי חברו שנתהוו ע"י לשון הרע ההיא.

רש"י (דברים כב/ד) מעיר הערה נפלאה (בשם הספרי) – "עבירה גוררת עבירה. עבר על 'לא תשנא', סופו בא לידי לשון הרע". כלומר, הדיבור הרע איננו מחמת סיבה מסוימת ועניינית, אלא מחמת שהמדבר שונא את האישיות עליו הוא מדבר. במלים אחרות, אילו היה מדובר על בנו וידידו, ודאי המדבר היה מוצא נקודות זכות כיצד להמליץ עבורו. אבל כיון **שמלכתחילה** הוא שונא אותו, לכן הוא ממחר להאמין כל דבר רע עליו, ועוד מפיץ לאחרים. והרי על חטא מסוים זה של שנאת חנם נחרב בית המקדש. ורש"י (על שבת לב:) כתב שכל שנאה היא בחנם, אלא א"כ היא שנאה על חטאים נגד התורה. כלומר "לשון הרע" היא תוצאה מן שחיתות הלב.

כך היה מעשה :

הגיעו שני תלמידים להתקבל בישיבת ר' חיים. הוא שאל לכל אחד בנפרד על המצב בעיירה שלו. האחד דבר טובות. אמר שאמנם היהדות בירידה, אבל ישנה השתדלות מצד רב העיר וכן כמה מן בעלי-בתים שבעיר לעצור את הסחף. אבל הבחור השני כאשר נשאל אותה שאלה, פתח פיו בקטרוג על הרב וכו' שמזניחים את תפקידים. ראש הישיבה קיבל לישיבה את בבחור הראשון אבל לא את השני, בנימוק: "אדם טוב, רואה טוב; אדם רע, שם לב לרע". הרי כתוב "וראה בְטוֹב ירושלים".

אפשר לצפות לתוך נפשו של האדם, ע"י שמקשיבים דרך אשנב הלשון כיצד משתמש בה.